

Bireyler, Sınıflar ve Sınıfların Ortadan Kaldırılması Arasındaki İlişki Üzerine

25.08.2022 • Bob Avakian'ın Yazıları • Yeni Komünizm

Editörün Notu: Aşağıdaki yazı Bob Avakian tarafından 22 Mart 2009 tarihinde yazılmıştır. Öneminden ötürü bu yazıyı ön plana alıyoruz ve çevirisini takipçilerimizin dikkatine sunuyoruz.

Görüşlerinizi makale altındaki yorum bölümünden veya info@yenikomunizm.com email adresinden bizlerle paylaşabilirsiniz.

Kaynak için bkz: On the Relation of Individuals, Classes and the Abolition of Classes | revcom.us

İlk olarak kapitalizmin temelini, kapitalizmin ne olduğu hakkındaki bazı felsefi ve politik-ekonomik teorilerle ve toplumun ne olduğu ile ilişkisi konusundaki anlayışımızın önemli bir parçası üzerine konuşmak istiyorum. Marx'ın göstermiş olduğu gibi kapitalizmin en önemli, temel ve hatta tanımlayıcı özelliklerinden biri tarihi önem taşıyacak şekilde üretici kitlelerin üretim araçlarından ayrıştırılmasıdır. Bu gerçek, sınıfların ve bireylerin rolünü ve bireyler ve sınıflar arasındaki ilişkiyi nasıl anladığımız ile son derece ilgilidir. *Amerika Çöküşte (America in Decline)* sayfa 30'da belirtilen şu kısım bununla yakından alakalıdır: “Üretimi bizzat gerçekleştirenlerin üretim araçlarından şiddet yoluyla ayrıştırılması Avrupa’da kapitalizmin hızlı gelişiminin toplumsal temelini oluşturmuştur.”¹ Bu tarihsel olarak ve Avrupa’da kapitalizmin yükselişine dair doğrudur, ancak bunun kapitalizmin emperyalizm dönemindeki gelişiminde de, günümüzde de hiç olmadığı kadar dünya çapında temel bir parça olduğunu ve emperyalist dönemin bulunduğumuz kısmında çok daha küresel bir çapta gerçekleştiğini anlamak önemlidir.

Burada vurgulamak istediğim şey -sınıflar, bireyler ve sınıflarla bireyler arasındaki ilişkiler konusuna geri dönersek- kendi isteklerinin peşinde koşan bireyler hakkında dahi (ki bu herhangi bir toplumda ve özellikle de kapitalist toplumda şeylerin nasıl ilerlediğinin “dış biçiminin” büyük bir parçasıdır) Marksist analizin (bilimsel komünizm) açıkça belirttiği şu cümleyi indirgemeciliğe

düşmeden anlamak ve vurgulamak çok büyük önem taşır: **bu “isteklerin peşinde koşma”, “bireysel isteklerin” ve onlara ulaşma yolunun temelde doğasını belirleyen ve bunları şekillendiren belirli toplumsal ilişkiler çerçevesinde -sınıflı toplumda, belirli sınıfsal ilişkiler içerisinde- gerçekleşir.** Yani bir proleter ve bir burjuvazi, ya da orta sınıftan (küçük burjuva) biri kendi isteklerinin peşinde koşuyorsa da bunu onları son derece farklı durumlara sokan bir çerçeve içerisinde yapıyorlar, yani bu isteklerin ne olduğunun tanımı ve bunu kovalama şekli birbirlerinden çok farklıdır. Bu temel nokta, bu tarz bir toplumun, onun temsilcileri ve savunucuları tarafından yapılan propagandanın normal akışında sürekli olarak üzeri örtülen, çarpıtılan ya da direkt görmezden gelinen bir gerçektir.

Vurgulamakta olduğum bu nokta -bireysel isteklerin peşinden giden yolun belirli toplumsal ilişkiler ve sınıflı toplumda belirli sınıfsal ilişkiler içerisinde çizildiği ve insanların isteklerinin içeriğinin, karakterinin ve bunların peşinden gitme imkanlarının büyük ölçüde bu ilişkiler tarafından biçimlendirildiğidir. “Devrim Yapmak ve İnsanlığı Kurtarmak”, Bölüm 1, “Bu sistemin suçları ve bu suçların rasyonalizasyonu” (Tarihsel Tecrübe ve Yeni Sentez alt başlığı altında)² içindeki, burjuva savunucuların ve felsefecilerinin vb. bireylere ve “kişisel haklara” o kadar vurgu yaparken, gerçekte burjuvazinin ve emperyalizmin egemenliğindeki birikim sürecinin normal hareketi içinde devlet aygıtının ve genel olarak üstyapının işleyişi tarafından yüz milyonlarca çocuğun, milyarlarca insanın bireyselliklerinin ve kişisel haklarının bir hiç gibi kenara fırlatıldığı şeklindeki irdilemeyle ilişkisi bakımından oldukça önemlidir.

Bu anlayış, kapitalizm hakkındaki bu temel noktanın, bireysel isteklerin peşinden koşulmasının belirli toplumsal ve sınıfsal ilişkiler çerçevesinde gerçekleştiğinin ve bu ilişkilerin, bireysel istekleri şekillendirdiğinin ve bizzat temel doğasını ve bu isteklerin peşinden gitme yollarını belirlediğinin anlaşılması (bu sömürücü sınıflar tarafından yönetilen başka toplumlar için de geçerlidir ancak burada ben spesifik olarak kapitalizm ve onun üretim ve toplumsal ilişkilerinden bahsediyorum) direkt olarak Adam Smith’in -Adam Smith’in her nasılsa insanların kendi isteklerinin peşinden koşması yoluyla toplumda çoğunluğun iyiliğine erişileceği (bu konuda bazı sınırlar olduğu sürece) şeklindeki temel tezinin- çürütülmesidir. Ancak gerçek olan kapitalist toplumun peşinden koştuğu şeyin toplumda çoğunluğun iyiliği olmadığını yanı sıra, bunun neticesinde ortaya çıkanın da toplumda çoğunluğun iyiliği olmadığıdır ki bunun sebebi

kapitalist birikim sürecinin ve bunun gerçekleştiği toplumsal ve sınıfsal ilişkilerin tarihsel rolüne bağlıdır. Aksine erişilen, neticede ortaya çıkan şey, egemen kapitalistlerin içinde, daha direkt olarak hem ekonomik rekabet hem de yönetici sınıfın genel istekleri ve stratejik hedefleri konusundaki farklı algılar bağlamındaki akut mücadeleyi de içeren bir süreçle de olsa yönetici sınıfın isteklerinin peşinden koşulması ve bu isteklerin ilerletilmesidir.

Bu temel gerçek aynı zamanda Immanuel Kant'ın da -özellikle de hiç kimseye amaca götüren bir araç olarak davranılmaması, aksine kendilerinin bir amaç olmasını evrensel bir ilke yapma girişiminin- çürütülmesidir. Eğer *Amerika Çöküşte* içinden aldığım bu temel noktayı ve bahsettiği temel fenomeni -üreticilerin üretim araçlarından ayrıştırılması, daha doğrusu şiddet yoluyla ayrıştırılması ve bundan gelen her şeyi- anlıyorsanız özellikle kapitalist toplumda ve genel olarak sınıfsal ayrımların bulunduğu toplumlarda bu söyleyişe (ya da evrensel bir ilke ya da kategorik ahlaki zorunluluk), Kant'ın bu söyleyişine ulaşmanın imkansız olduğunu görebilirsiniz. Kapitalist birikim sürecinin işleyişi, bununla birlikte kapitalist toplumun ve sömürücü sınıflar tarafından yönetilen bütün toplumların genelinde devletin ve üstyapının işleyişi bunu imkansız kılmaktadır. Aslına bakarsanız öncesinde bahsettiğim gibi (örneğin "Views on Socialism and Communism"³), komünist toplumda da belirli üretim ilişkileri ve toplumsal ilişkiler olacaktır, ancak bunların bırakın sınıfsal antagonizmalarını, sınıfsal karakteri dahi olmayacaktır.

Ekonomik temel ile üstyapı arasında ve aynı zamanda üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasında (ve bu iki çelişkinin birbirleri içerisinde ve birbirleri arasında) komünist toplumun herhangi bir döneminde herhangi şekilde halen bir çelişki olacaktır. Komünist toplumda bu durum, bireylerin hangi boyutlarda kendi isteklerinin ve ihtiyaçlarının peşinden koştuğunu etkileyecektir. Bu süreç halen geniş çaplı olarak toplum (burada ve "Devrim Yapmak ve İnsanlığı Kurtarmak" ve başka eserlerde bahsedildiği gibi genel olarak bu toplumu tanımlayan çelişkiler tarafından) tarafından şekillendirilecektir. Burada tekrardan karşımıza çıkan şey, özgürlüğün zorunlulukları görmezden gelmekte ya da zorunluluktan kaçınmakta yatmadığı, aksine zorunluluğun anlaşılmasında ve dönüştürülmesinde yattığıdır. Bunun her toplumda -sosyalist toplumda ve evet komünist toplum da dahil olmak üzere her bir aşamada- bireylerin isteklerinden bağımsız ve bireylerin istekleri üzerinde önemli etkiye sahip belirli toplumsal ilişkiler (ve bazı tanımlayıcı

ve itici çelişkiler) bağlamında gerçekleşmiştir.

Bireyler ve sınıflar arasındaki ilişkileri olabilecek en iyi şekilde, sınıfsal ayrımların ortadan kaldırılmasına (ancak bütün toplumsal ilişkilerin ya da sınırların ortadan kaldırılmasına değil) giden bağlamda ve çerçevede ilerlemek için, bu fenomeni doğru bir şekilde nasıl ele alabileceğimiz -şimdi yeni bir toplum için mücadele ederken ve ileride iktidarın ele geçirileceği, konsolide edileceği ve sosyalizmin temel seviyede komünizme bir geçiş yolu olarak yerleştirileceği zamanlarda da- bu gerçeğin anlaşılması temelinde ve bu gerçekle uyum içerisinde nasıl hareket edeceğimiz çok önemlidir ve sürekli olarak geri dönmek zorunda kalacağımız bir meseledir. Bu konuya dair materyalist anlayışımız ve temelimiz derinleştikçe, yalnızca kapitalizmin gerçek nedeni ve işleyişini daha da açığa vurmakla kalmayacak, yalnızca kuvvetli bir biçimde kapitalist sistemi neden ortadan kaldırmamız ve yerine yeni bir sosyalist (ve en nihayetinde komünist) toplumu getirmemiz gerektiğini ortaya koymakla yetinmeyecek, fakat aynı zamanda proletarya diktatörlüğü -yani en geniş anlamıyla proletaryanın çıkarlarını temsil eden devrimci devlet gücü- gerçekten kurulduğunda ve komünist öncünün yeni toplumu yönetme sorumluluğuna sahip olacağı zamanlar da dahil olmak üzere bu amaca yönelik tüm mücadeleyi çok daha iyi idare edebileceğiz.

Bireylerin ve Sınıfların Mekanik Şekilde Değil, Diyalektik Materyalist Şekilde Anlaşılması

Bireylerin ve sınıfların ilişkileri konusunda, (mekaniğin aksine) diyalektik materyalist bir bakış açısını uygulayıp derinleştirmemiz -ve gittikçe daha iyi uygulayıp daha derinlere inmemiz-, bütün bunların içerdiği çelişkili yönleri doğru biçimde ele almamış çok önemlidir. K. Venu ile polemik, Venu'nun Marx ve Engels tarafından *Alman İdeolojisi* içinde yapılan bir beyanı bilimsel Marksist sınıf analizinin altını oyacak ve burjuva demokrasisini ve burjuva bireyciliğini destekleyecek şekilde çarpıtarak kullanmasını çürütme yoluyla bireylerin ve sınıfların arasındaki ilişkiyi vurgular. K.Venu tarafında, burjuva toplumunun herhangi bir toplumda (en azından sınıflı toplumlarda) erişilmemiş ve erişilmesi mümkün olmayan derecede bireyselliği desteklediği şeklinde bir güzelleme, hatta övgülerle dolu bir methiye diyebileceğiniz bir şey mevcuttu. K.Venu ile polemikte geçen bu bireyler ve sınıflar hakkındaki inceleme gözden geçirmeye

değerdır.⁴

K.Venu'nun bu şekilde çürütülmesi çok doğru ve çok önemlidir, ancak bu meseleye indirgemeci bir şekilde yaklaşmamak -bir sınıfın parçası olarak varlığı, bireylerin son derece sınırlı toplumsal hareketliliğe sahip olduğu feodal (veya köleci) toplumun analizine daha uygun olacak şekilde ve kapitalizmin bu özelliğini ve sözde bireyselliğini reddetmeye eğilimli, temel olanın (sınıflı toplumda bireylerin bir sınıfın parçası olarak var oldukları gerçeği) ne olduğuna tek-tarafli vurgu yapan bir biçimde ele almak- da önemlidir.

Eklektizme düşmemeliyiz -temelin ne olduğunu yani sınıflı toplumda bireylerin bir sınıfın parçası olduklarını ve bunun kendi bireysel isteklerini kovalama ve gerçekleştirme denemelerini ve hatta bütün bunları nasıl algıladıklarını büyük ölçüde biçimlendirdiğini hatırlamalıyız. Ancak temel bu olduğu için tali yönleri de yok saymamalıyız. Toplumun sınıflara ayrımını ve bunun bireylerin yaşamları üzerindeki belirleyici rolünü kesin olarak anlamalıyız, ancak buna dayanarak hareketimizin tarihinde (ve sosyalist toplum tecrübelerinde) var olan bir eğilim olduğunu bildiğimiz bireylerin rolünü veya bireyselliği yok sayma hatasına düşmemeliyiz.

Bu tarz indirgemeci bir yaklaşım, elbette proletaryanın şeyleştirilmesi ile de uyum içerisindedir: Yani bir yandan bireyselliği yok sayarken, diğer yandan ironik biçimde bir sınıf olarak proletaryanın isteklerini proleter bireyler temelinde tanımlamak. Hatırlamalıyız ki, bu kişiler birer birey olarak proleter olmaktan çıkıp başka sınıfların veya tabakaların bir parçası haline gelebilirler. Aynı zamanda herhangi bir biçimde bireyler olarak, sınıf olan proletaryanın isteklerinin vücut bulmuş hali değildirler. Materyalist ve diyalektik bir duruşla belirleyici nokta, en geniş şekliyle bir sınıf olarak, kapitalizmin temel çelişkisini (toplumsal üretim ve bireysel birikim) çözme ve komünizme ilermede proletaryanın yönlendirici güç olacak pozisyonu ve rolüdür.

Burada tekrardan bahsedilen (örneğin *"The End of a Stage, the Beginning of a New Stage"* yazısında bahsedilen⁵) bir gerçeği, yani proletaryanın bir sınıf olarak pozisyonunun yalnızca kapitalizm altında sabit, değişmez ve tekdüze olmamakla kalmayıp, aynı zamanda sosyalizm altında da böyle olmayacağını net olarak akılda tutmak önemlidir.

Aslına bakarsanız, sosyalizm altında proletaryanın pozisyonu kapitalizm altındaki pozisyonundan nitel olarak farklıdır ve sosyalizmden komünizme ilerleyiş devam ettikçe bu fark daha da büyür. Bu süreç, dikkat çekici ve bazı yönleriyle akut bir biçimde ikiye ayrılmaktadır. “*The End of a Stage, the Beginning of a New Stage*” yazısında bu belirtilmiştir: Kapitalizm altında, proletarya sömürülen sınıftır ve bu proletaryanın devrimci rolü ile derinden ilişkilidir (Mesele proletaryanın yalnızca sömürülen bir sınıf olması meselesi değildir. Çünkü kapitalizmin temel çelişkisinin çözümünde aynı rolü oynamayan başka sömürülen sınıflar da bulunmaktadır. Fakat proletaryanın sömürülmesi durumu, en nihayetinde onun devrimci rolü ile derinden ilişkilidir) Her ne kadar sosyalizm altında bu hareket halinde ve çelişkili bir durum olsa da, proletarya gittikçe daha az sömürülen bir sınıf olur ve sosyalist toplumda geçmişin üretim ilişkileri ve toplumsal ilişki kalıntıları olsa da, proletarya temel olarak sömürülen bir sınıf değildir.

Bunun sosyalist toplum üzerinde herhangi bir etkisi var mıdır? Evet vardır. Tarihimizde ve günümüzde hareketimizin yeterli seviyede dikkat göstermediği bir şeydir bu. (Bu durum bu konuşmanın kalanında değinilecek olan, komünist hareketin işçi hareketinden ayrılışı ve bir tarafta devrimin ilerletici güçleri, diğer tarafta devrimci devlet gücünün ele geçirildiği ve konsolide edildiği -yani herhangi şekliyle proletarya diktatörlüğü- sosyalist döneme geçildiğinde sosyalist dönüşümdeki anahtar güçler arasındaki diyalektik -yani çelişkili- noktalarla ilişkilidir.)

Proletaryanın şeyleştirilmesinin (ve bununla ilişkili bakış açılarının ve yaklaşımların) aksine, bütün bunların anlamı nedir? Burada anlatmayı sevdiğim, 1970’lerde ilk kez yayınlanmaya başlayan, o zaman Don Meredith, Howard Cosell ve Frank Gifford isimli üç spikeri olan *Monday Night Football* ile ilgili bir öyküyü tekrar etme isteğime karşı koyamıyorum. Frank Gifford olayları anlatan ana spikerdi, bunun yanında da Howard Cosell ve taklit edilemez tarzı ile Don Meredith (ya da Howard’ın sevdiği şekliyle “Dandy Don” veya “Danderoo”) arasında ileri geri yorumlar vardı. Bir zaman bu Pazartesi gecesini oyunlarından birinde (hangisi hatırlamıyorum) bir takımın pas attığı ve öbür takımdan bir savunma oyuncusunun pası kestiği bir set oynanır ve Howard Cosell şu gözlemlerde bulunur:

“Şu kurnaz ve sinsi tecrübeli oyuncunun nasıl da rakip oyuncunun arkasına saklanıp bir anda ortaya çıkarak pası kestiğine bir bakın!”

Avanak rolünü oynayan (bilgisiz seyircinin temsilcisi olarak) Don Meredith bunun üzerine;

“Ne, Howard, ne dedin?” dediğinde Cosell “Kurnaz ve sinsi tecrübeli oyuncu” diye tekrarlar.

Don Meredith buna “Kimle konuşuyorsun Howard? Sadece birkaç kişiyle mi yoksa herkesle mi?” şeklinde cevap verince ise Howard Cosell şu can alıcı nokta ile çok iyi bir noktaya parmak basar:

“Önemli olan Danderoo, kitleleri eğitmek!”

Aslında bizim için önemli olan mesele sadece kitleleri eğitmek değildir. Kitleleri eğitmek ve onlardan öğrenmek sürecin bir parçasıdır. Ancak buradaki çok daha derin mesele sınıfların ortadan kaldırılması, sınıfların dayandığı üretim ilişkilerinin, bunlara dayanan diğer her şeyin - bütün baskıcı sömürücü ilişkilerin ve bunlarla ilişkili olarak insanlığın büyük çoğunluğunun binlerce yıldır zincire vurulduğu gelenek, görenek ve düşünüş biçimlerinin- ortadan kaldırılmasıyla komünizme ulaşmak ve en nihayetinde bütün bunlardan insanlığın son kez ve tamamen kurtarılmasıdır.

1. Raymond Lotta ve Frank Shannon, *America in Decline, An Analysis of the Developments Toward War and Revolution, in the US and Worldwide, in the 1980s* [Amerika Çöküşte, 1980’lerde ABD’de ve Dünya Çapında Savaşa ve Devrime Doğru Gelişimlerin Analizi], 1. Cilt, Banner Press, Chicago, 1984.

2. “Making Revolution and Emancipating Humanity” [Devrim Yapmak ve İnsanlığı Kurtarmak] Bölüm 1 ve 2’ye revcom.us sitesinde ve *Revolution and Communism: A Foundation and Strategic Orientation, a Revolution pamphlet* [Devrim ve Komünizm: Bir Temel ve Stratejik Yönelim, bir devrim broşürü], 1 Mayıs 2008 içerisinde erişilebilir. [Ç.N. “Devrim Yapmak ve İnsanlığı Kurtarmak” kitabının Türkçe çevirisi mevcuttur ve El Yayınları tarafından basımı yapılmıştır.]

3. *Views on Socialism and Communism: A Radically New Kind of State, A Radically Different and Far Greater Vision of Freedom* [Sosyalizm ve Komünizm üzerine Görüşler: Radikal Derecede Farklı Bir Devlet, Radikal Derecede Farklı ve Çok Daha Büyük Bir Özgürlük Vizyonu] *Revolution* #37, #39, #40, #41, #42 ve #43 içinde bir seri olarak ortaya çıktı, revcom.us/bob_avakian/views linkinde tamamı online olarak bulunabilir.

4. "Democracy: More Than Ever We Can and Must Do Better Than That" [Demokrasi: Her Zamandankinden Çok Daha İyisini Yapabiliriz ve Yapmalıyız] başlığı altında bu polemik, Bob Avakian tarafından yazılan *Sahte Komünizm Öldü... Yaşasın Gerçek Komünizm!*, 2. Baskı (Chicago: RCP Publications, 2004) kitabında dipnot olarak bulunmaktadır. Orijinal olarak ise *A World to Win* [Kazanılacak Bir Dünya] 1992/17 sayılı nüshada bu polemik bulunmaktadır.

5. Bob Avakian tarafından yazılan "The End of a Stage, the Beginning of A New Stage" [Bir Devrin Sonu ve Yeni Bir Devrin Başlangıcı] *Revolution* magazini, nüsha 60, RCP Publications, Sonbahar 1990 içinde yer aldı.